

קיצור דיני חנוכה הלכה למעשה שנאמרו לבני הישיבה

מפי רבינו שר התורה

מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

בהיכל הישיבה הגדולה רמות א'

א

זמן ההדלקה

תחילת הזמן

חצי שעה, אלא הדבר משתנה לפעמים, וביאורו נראה לפמש"כ הריטב"א (הנדפמ"ח) בשבת שם וז"ל "מוכרי עצים וכו', ובכל מקום הדבר לפי מה שהוא, והמנהג הפשוט שיישאו כל זמן שהחנויות המוכרים שמן וכיו"ב פתוחות", עכ"ל, ומבואר בדבריו שבכל מקום הדבר תלוי בזמן סגירת רוב החנויות, וא"כ בזמנינו שברוב מקומות סוגרים את החנויות עד שעה שבע וחצי, צריך להניח שמן מספיק כדי שידלוק עד שבע או שבע וחצי.⁴

ונראה פשוט דהדבר תלוי אך ורק בזמן פתיחת החנויות ולא בזמן שאנשים עוד מסתובבים ברחוב וכמבואר בדברי הריטב"א, וכן משמע גם מלשון הגמ' שאמרו "תכלה רגל מן השוק" ולא אמרו "תכלה רגל מרשות הרבים", ועיין הערה בביאור העניין.⁵

אכן רוב העולם אין נוהגין כלל להקפיד על חומרא זה, אלא מניחים שמן שידלק עד חצי שעה לאחר הדלקה, וגם בשו"ע לא מבואר כלל דעה זו, אבל כיון שבזמנינו נתגלה שכן כתב בחידושי הריטב"א, ראוי לחוש לזה.

זמן ההדלקה בערב שבת

בערב שבת שאי אפשר להדליק בשקיעה, מדליקים קודם השקיעה, והראשונים נדחקו מאוד מתי ראוי להדליק, (עיין רמ"א סו"ס תרע"ט), ומנהג העולם שלא לשנות מזמן קבלת שבת שבכל ימות השנה, והיינו שבירושלים מדליקים ארבעים דק' קודם השקיעה - כזמן קבלת שבת שבכל השנה, ובבני ברק מדליקים עשרים דק' קודם השקיעה, וכן ראיתי אצל הגרי"ז שנהג להדליק בערב שבת ארבעים דק' קודם השקיעה, וכן ראיתי בבני ברק אצל הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שלא שינה ממנהגו בערב שבת חנוכה, וכמו שבכל שבת היה נוהג כמנהג ירושלים לקבל שבת ארבעים דק' קודם השקיעה, כן נהג גם בער"ש חנוכה. (וע"ע תשובות והנהגות ח"ה סי' ס"ט ומוע"ז ח"א סי' קנ"ב).

אבל בלוח ארץ ישראל להגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל כתב שגם בירושלים צריך להדליק עשרים דקות לפני השקיעה, ומשום דמה שנהגו לקבל שבת ארבעים דק' קודם השקיעה, זהו חומרא ולא מעיקר הדין, ולכן כאן שהדבר נוגע לקולא אין מקור לסמוך על זה

⁴ ובערים גדולות שיש בהם כמה שכונות, הדבר תלוי בחנויות שבכל שכונה, שבשכונה שהחנויות נסגרים בשעה מאוחרת יותר, צריך שהנרות יידלקו עד זמן מאוחר יותר כשרוב החנויות נסגרים. (שמענו מרבינו שליט"א).

⁵ והטעם בזה הוא משום שעיקר טעם הדין שצריך להמתין לזמן שתכלה רגל מהשוק הוא מפני שאלו שעובדים בשוק לפרנסתם אינם יוצאים מהשוק לרשות הרבים עד שגומרים את עבודתם, ונמצא שאינם רואים כלל את הנרות חנוכה עד שחוזרים לביתם, ולכן תיקנו חז"ל שצריך להדליק עד שהם ישובו לביתם כדי שגם הם יראו את ההדלקה, אבל שאר אנשים שכבר ראו את הנרות חנוכה בשעת ההדלקה, אין צריך להמתין עבורם, דלא תיקנו חז"ל שייראו בני רשות הרבים את הנרות בכל רגע שהם נמצאים ברחוב.

ומה שמרן הגרי"ז הניח הרבה שמן בנרות חנוכה כדי שהנרות ידלקו עד שעה מאוחרת, וודאי לא היה זה מצד קיום מצוות הדלקת נר חנוכה, אלא כדי לקיים פרסומא ניסא וקידוש ה', וכעין מה שנהגו וותיקי עיה"ק שלא ממהרים לכבות את נרות חנוכה. ומה שתולים את הנהגת הגרי"ז במה שבזמנו היו חוזרים מטאטראות בשעה מאוחרת בלילה וחשש הגרי"ז שמדינא צריך לדלוק עד שהם חוזרים לביתם, זה הבל. (מתוך דברי רבינו שליט"א בתשובה לשואלים אחר השיעור, ועיין תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב אות ד')

בגמ' שבת כ"א ע"ב "מצוותה [של הדלקת נר חנוכה] משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק", ונחלקו הראשונים מהו הכוונה "משתשקע החמה", אם הכוונה לתחילת שקיעה [הקרוי אצלנו שקיעה] או סוף שקיעה - והיינו צאת הכוכבים, ולמעשה יש לנו שלש שיטות בדבר.

א. שיטת הגר"א - זמן ההדלקה הוא בשקיעת החמה כפשוטו, והיינו מזמן שהשמש מתכסה מעינינו לגמרי, וזהו מנהג הפרושים בירושלים, וכן נהג מרן הגרי"ז, [והוא בזמנינו בשעה 4:40 לערך].

ב. שיטת כמה פוסקים שזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים, [דמה שאמרו בגמ' "משתשקע החמה" הכוונה הוא לסוף שקיעה שהוא צאת הכוכבים], ואלו שנוהגים כשיטת ר"ת לכל מילי, יש להם להדליק לפי דעה זו רק בזמן ר"ת שהוא ע"ב דקות לאחר התכסות השמש מעינינו.

והנוהגים כן יש להם להתפלל מעריב קודם ההדלקה, כיון שמיד בצאת הכוכבים מתחיל זמן מעריב, ומעריב קודם להדלקה כיון דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, וגם מפני שיש בה מצוות ק"ש שהיא דאורייתא.¹

ג. מנהג החזו"א - להדליק כעשרים דקות לאחר השקיעה, וטעמו משום שבזה אפשר לצאת את שני השיטות, דאפשר שבעשרים דקות לאחר השקיעה הוא כבר צאת הכוכבים, ואז מקיימים לכתחילה את שיטת ר"ת דזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים, ומאידך גם יוצאים בדיעבד את שיטת הגר"א דזמן ההדלקה הוא בשקיעה, דכיון שהדליק בתוך חצי שעה לאחר השקיעה יצא בדיעבד גם להגר"א, וזהו מנהג בני ברק להדליק בשעה 5:00 בדיוק כדעת החזו"א.²

ולכן הנוהגים כהחזו"א יש להם להיזהר שלא יאחרו את זמן ההדלקה לחצי שעה אחרי השקיעה, ומשום דאז מפסידים את שיטת הגר"א דהזמן הוא בשקיעה ממש, [שהרי לדעת הגר"א דזמנו הוא בשקיעה, זמן ההדלקה נגמר בחצי שעה לאחר השקיעה שאז כלה הרגל מן השוק], ולכן צריך להדליק דווקא בעשרים דקות לאחר השקיעה ולא לאחר עד חצי שעה לאחר השקיעה.

סוף הזמן

וסוף זמן ההדלקה מבואר בגמ' שבת (כ"א ע"ב) דהוא כשתכלה רגל מן השוק, [ומבואר שם בגמ' דאע"פ דרוב העולם היו ממהרים לבית מיד בשקיעה, אבל סוף הזמן הוא עד שמלקטי העצים שמתעכבים עוד קצת בשוק ישובו לביתם], וכתב הרי"ף דשיעורו הוא כחצי שעה לאחר השקיעה, וזהו דעת רוב הפוסקים.

אבל מלשון הרמב"ם (פ"ד מהלכות מגילה וחנוכה ה"ה) שכתב "וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יותר", נראה שאין זה שיעור קבוע של

¹ וע"ע תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ב ג' מש"כ בדעת הגר"א.

² אמנם אלו שיש להם זמן קבוע להתפלל מעריב בזמן מאוחר יותר, כיון שאינם עומדים להתפלל מעריב, אין עניין להקדים הדלקת נר חנוכה, (תשובות והנהגות ח"א סי' של"ח).

³ א.ה. וכן הוא מנהג רבינו שליט"א.

ואח"כ ימהר להדליק בלא הפסק גם בפתח החצר, ויוצא בזה את שני השיטות. (ועיין תשובות והנהגות ח"ה סי' רכ"ה).

אם בזמנינו יש פתח החצר

אולם דעת החזו"א הוא דבזמנינו אין מקום כלל לנהוג כהתוס' ולהדליק ברשות הרבים, ומשום ד"חצר" הוא רק בזמנם שהיו משתמשים בחצר לצרכיהם [וכגון לכביסה וכיו"ב], ולכן הייתה החצר מתייחסת אחר הבית, אבל בזמנינו דאין משתמשים בחצר לתשמישי הבית, ואינו מיועד אלא למעבר לחוד, אינו נחשב "חצר" כלל לעניין הדלקה, ואם מדליק בפתח אינו יוצא בזה את שיטת התוס' כלל, אמנם הגרי"ז לא סבר כהחזו"א בזה.

ובבני ברק נהגו שלא להדליק בפתח לרשות הרבים, ומשני טעמים, ראשית, מפני דס"ל שהעיקר הוא כהרבה הראשונים דס"ל כרש"י דההדלקה הוא בפתח ביתו ולא בפתח החצר, ושנית, משום דעת החזו"א דבזמנינו אין פתח החצר כלל, אבל מנהג גדולי ירושלים [הגה"ק מהרי"ל דיסקין וכן וותיקי היישוב הישן בירושלים] להדליק בפתח החצר, ולא חששו לדעת החזו"א, ומשום דס"ל שאין העיקר שההדלקה תהא בפתח החצר, אלא העיקר שההדלקה תהא בפתח הפונה לרשות הרבים כדי שיהא פירסומא ניסא מרובה, ולכן הגם שבזמנינו אין חצרות גמורים, אבל כדי שההדלקה תהא בפתח הפונה לרשות הרבים הדליקו בפתח החצר.

"צורת הפתח"

והנה מרן הגרי"ז (מפי השמועה) ס"ל דצריך להדליק דווקא בפתח גמור שיש בו צורת הפתח, אבל אם אין בפתח צורת הפתח, אי"ז נחשב כ"פתח ביתו", ולכן לדבריו מצוי בזמנינו שאי אפשר לקיים את דעת התוס', ומשום שבהרבה חצירות אין צורת הפתח.

אמנם דבריו הם חידוש, והרבה פוסקים לא ס"ל כן, אלא ס"ל ד"פתח" אינו מלשון "דלת", אלא הכוונה "מקום הפתוח" שדרכו נכנסים מרשות הרבים לחצר, ולכן מדליקים בכל פתח גם אם אין בו צורת הפתח. (וע"ע תשובות והנהגות ח"ה סי' רכ"ג ד').

טפח הסמוך לפתח

מקום ההדלקה הוא בתוך טפח הסמוך לפתח, (וכמבואר בשבת כ"ב ע"א), ומשום דבלא זה אינו ניכר שהבעל הבית הניחו שם, ואין ההדלקה מתייחסת אחריו.

למטה מעשרה טפחים

מצווה להניח נר חנוכה בפחות מעשרה טפחים (וכמבואר בשבת כ"א ע"ב), ולפי כמה פוסקים הוא דינא דגמרא, [ויש בזה גם עניין עפ"י סוד שהשכינה יורדת למטה מעשרה], אבל אם יש יותר פרסומא ניסא כשידליק למעלה מעשרה טפחים, וכגון שחלונו הפונה לרשות הרבים גבוה עשרה טפחים למעלה מקרקעית החדר, ומאידך יכול להדליק בפתח ביתו למטה מעשרה טפחים, מ"מ מדליק בחלון למעלה מעשרה טפחים כיון שיש שם יותר פירסומא ניסא.

ג

מקום הדלקת בני ישיבה

פתח החצר או פתח החדר

ולעניין הדלקת בני ישיבה, מנהג רוב העולם הוא כרש"י ולכן מדליקים לכתחילה בחלון, ואם אין לו חלון הפתוח לרשות הרבים, ידליק בפתח חדרו לפרוזדור שמסתובבים שם הבחורים, ובזה מרוויח גם את המצווה שיהא לו מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל, ואם רוצה להחמיר גם את דעת התוס' אליבא דהחולקים על החזו"א, ידליק גם בפתח החצר לרשות הרבים וכנ"ל.

אמנם כיון שקשה לכל בני הישיבה להדליק גם בפתח החצר לרשות הרבים, וגם אין מקום לכולם להיות בתוך טפח הסמוך לפתח, לכן מן הראוי שאחד מבני הישיבה ידליק ברשות הרבים עבור כולם, והיינו מדריגות.

להדליק ארבעים דק' קודם הזמן, ולכן כתב דבערב שבת חנוכה ראוי לנהוג כמו בכל הארץ שמקבלים שבת עשרים דק' לפני השקיעה, וכן הוא מנהג היישוב הישן בירושלים, ועכ"פ לא להקדים להדליק קודם חצי שעה לשקיעה, ומשום דבעינן "סמוך" לשקיעה, ובכל מקום "סמוך" הוא חצי שעה.

זמן ההדלקה במוצאי שבת

ובמוצאי שבת המנהג בירושלים היה למהר ולרוץ מיד בצאת השבת להדליק, ומשום שמקיימים המצווה רק בתוך חצי שעה לשקיעה, ולכן היו מקדימים להתפלל, ומדליקים מוקדם, אבל יש אומרים שח"ו לפחות מזמן השבת, אלא יש להדליק במוצאי שבת בזמן שנוהג להוציא שבת בכל מוצאי שבת, והנהוגים כר"ת בזמן צאת השבת ומתפללים כל השנה מעריב של מוצאי שבת בזמן ר"ת, יתפללו גם במוצאי שבת חנוכה מעריב בזמן ר"ת, אבל הם צריכים לדקדק שלא לאחר את זמן מעריב, אלא מיד בהגיע זמן ר"ת צריכים להתחיל את תפילת מעריב.

ואמר לי מרן הגרי"ז זצ"ל, שזקנו ה"בית הלוי" היה מדליק במוצ"ש נרות חנוכה מוקדם מאוד, שלא חשש לזמן ר"ת, ואביו הגר"ח היה חושש לזמן ר"ת ומתפלל מעריב מיד בזמן ר"ת ואח"כ היה מזדרז להדליק נרות חנוכה בתוך חצי שעה מזמן ר"ת, אבל הוא עצמו אינו יכול למהר כל כך, ומדליק מאוחר יותר מחצי שעה לאחר זמן ר"ת, וכנראה דסבר שבזמנינו כלתה רגל מהשוק הוא לאחר חצי שעה וכמוש"נ לעיל. (ועיין תשובה נ"ח ב"ב סי' שמ"ב ו', וטעם ודעת פרשת ויחי).

מה קודם הבדלה או נרות חנוכה

והנה נחלקו הפוסקים (עיין משנ"ב סו"ס תרפ"א) אם נר חנוכה קודם להבדלה, או הבדלה קודם לנר חנוכה, ולעניין למעשה נראה דמי שנוהג כמנהג היישוב הישן בירושלים שממהירים להדליק נר חנוכה בתוך חצי שעה לשקיעה, יש לו להקדים נר חנוכה להבדלה כדי לא להתעכב, אבל מי שנוהג כר"ת שבלא"ה ממתין זמן מרובה, יקדים הבדלה לנרות חנוכה.

ב

מקום ההדלקה

פתח הבית או פתח החצר

נחלקו רש"י ותוס' (שבת כ"א ע"ב) מהו מקום ההדלקה, דדעת רש"י דמקום ההדלקה הוא בפתח ביתו לחצר במקום שניכר לבני רשות הרבים, ודעת התוס' דמקום ההדלקה הוא בפתח החצר לרשות הרבים דווקא, ומשום שעיקר הפירסומא ניסא הוא לבני רשות הרבים, ולכן צריך להדליק ברשות הרבים, אבל דעת רש"י דביתו עדיף ומשום דבפתח לחצר אינו ניכר מי הדליק, ולכן צריך על פתח ביתו - כדי שיהא ניכר שהוא הדליק.

והשו"ע (או"ח תרע"א סעי' ה') פסק כהתוס' דמדליקו בפתח החצר לרשות הרבים, אבל מנהג רוב העולם הוא שחוששים לשיטת רש"י שאין יוצאים בפתח החצר, ולפיכך מדליקים בחלון הפונה לרשות הרבים.

אמנם מי שרוצה להחמיר לנהוג גם כהתוס' דצריך להדליק דווקא בפתח לרשות הרבים, ידליק ב' פעמים, ויקדים את ההדלקה בביתו, ויתנה ויאמר "אם עיקר המצווה כאן אני רוצה לצאת את המצווה כאן, ואם עיקר המצווה הוא בפתח החצר אני רוצה לצאת את המצווה בהדלקה של פתח החצר", ואז יברך על ההדלקה בביתו,

⁶ ועיין במועדים וזמנים ח"ו סי' פ"ז ובתשובות והנהגות ח"ג סי' רי"ט לעניין הגדרת מקום החצר, אם הוא בכניסה לחצר או בכניסה לחדר מדריגות.

אבל אם בזמן ההדלקה היה בו שמן מספיק, ואח"כ כבתה אינו צריך להדליק, ומשום שהדלקה עושה מצווה, אבל מ"מ כתב הט"ז דמצווה מן המובחר להדליקו שוב כיון שיש בזה פרסומא ניסא.

ה

הדלקה בבית הכנסת

הברכה על הדלקה בבית הכנסת

נהגו להדליק בבית הכנסת בברכה, ואף שאין לזה שום מקור בגמ' או ברמב"ם, אבל כן פשט המנהג בכל ישראל, וכמו שמבירים על הלל בראש חודש אע"ג שאינו חיוב אלא מנהג כמו כן מברכים על ההדלקה בבית הכנסת אע"פ שאינו אלא מנהג, אמנם היו שפקפקו על הברכה בהדלקה בבית הכנסת, ונהגו שרק קטן ידליק בבית הכנסת, אבל מנהגינו שהגדול מברך ומוציא את הציבור. (וע"ע מוע"ז ח"א סי' פ"ט וח"ב סי' ק"מ).

מי מדליק בבית הכנסת

יש שדקדקו שמי שמדליק בבית הכנסת בברכה יהא מאותם שאינם מדליקים נרות חנוכה לרשות הרבים אלא בתוך ביתם, וטעמם הוא שהם פירשו שטעם ההדלקה בבית הכנסת הוא תקנה שנתקנה בזמן שלא היו יכולים להדליק בחוץ מפני הסכנה או מפני שהגויים היו מכבים את הנרות, שאז כיון שלא היה מספיק פרסומי ניסא נהגו להדליק בבית הכנסת ששם מתאספים הציבור, [וזהו הטעם שלא נזכר מנהג זה בגמ' וברמב"ם - ומשום שבזמן הגמ' והרמב"ם היו מדליקים בחוץ ולכן לא היה נצרך הדלקה בבית הכנסת], ולכן לדבריהם רק מי שמדליק נר חנוכה בתוך ביתו, הוא יכול להדליק בבית הכנסת בברכה.

זמן ההדלקה בבית הכנסת

ולענין זמן ההדלקה בבית הכנסת, הנה הדבר תלוי בזמן תפילת מנחה בבית הכנסת, שאם מתפללים מנחה סמוך לשקיעה ואח"כ מתפללים מעריב לאחר השקיעה, ידליקו בסוף תפילת מנחה - לאחר קדיש תתקבל וקודם עלינו, כיון שאז יש עוד ציבור וכדי להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת צריך ציבור, אבל אם מתפללים מנחה גדולה, אי אפשר להדליק במנחה, ונחלקו בזה השיטות, יש שמדליקים במעריב וסומכים על מה שזמן ההדלקה בזמנינו מסתיים בזמן מאוחר, ויש שסוברים שאין ראוי לאחר ההדלקה כל כך, אלא אם יש לומדים שחוזרים לבית כנסת או לשיבה לאחר ההדלקה, ידליקו מיד כשיש ציבור שחזרו לבית כנסת. (וע"ע תשו"נ ח"ה סי' רכ"ג אות ט').

ברכת שהחיינו ביום הראשון בביתו למי שכבר הדליק

בבית הכנסת

והנה יש לדון בלילה הראשון שמבירים שהחיינו, אם המדליק בבית הכנסת שכבר בירך שהחיינו בבית הכנסת, יחזור שוב לברך שהחיינו בהדלקה בביתו, וכתב בזה המשנ"ב (סי' תרע"א ס"ק מ"ה בשם השערי תשובה שהביא מספר "זרע אמת") דלא יברך שהחיינו בביתו, אלא אם יש לו אשה שהוא מוציא אותה בהדלקתו שאז יברך שהחיינו כלפי חיוב אשתו.

ברכת שהחיינו ביום הראשון בבית הכנסת למי שכבר

הדליק בביתו

וכמו כן יש לדון להפך - והיינו אם הדליק בזמן בביתו וברך שם שהחיינו, ואח"כ בא לבית הכנסת להדליק, אם יברך שהחיינו גם בבית הכנסת, והמשנ"ב לא הביא דין זה, ורבים התפלאו על המשנ"ב למה השמיטו, והלא בספר "זרע אמת" שם כתב דבכה"ג יברך שהחיינו, [וטעמו נראה משום דס"ל כהבית יוסף (סו"ס תרע"א) דטעם ההדלקה בבית הכנסת הוא עבור האורחים שאין להם בית להדליק בו וכמו קידוש בבית הכנסת, ולכן צריך לברך שהחיינו עבור האורחים], ויש שהוציאו מזה דע"כ המשנ"ב חולק על דבריו בחלק זה, אבל אין הדבר ברור, ולכן למעשה כיון שהוא ספק אין לברך שהחיינו.

שקודם ההדלקה יבקש מחברו שיגביה את השמן ויכון לזכותו לכל בני הישיבה שיהא להם שותפות בשמן, ואח"כ כשמדליק יוציא את כל בני הישיבה, והמדליק עצמו ידליק בזמן, וימתין קצת, וידליק אח"כ עוד הדלקה בפתח החצר עבור כל מי שרוצה לצאת גם את שיטת התוס'.

מקום הדלקת בני ישיבה - בחדר האוכל או בחדר שינה

והנה לדעת החזו"א בני ישיבה מדליקים בחדר האוכל, דס"ל דכיון דכתב הרמ"א (או"ח תרע"ז סעי' א') דמי שמדליק בתוך ביתו, ידליק בחדר שאוכל שם כיון שהוא העיקר, לכן גם בני ישיבה צריכים להדליק במקום האוכל שהוא העיקר, ובבני ברק נהגו רבים מבני הישיבות כדעת החזו"א, ונהגו לקחת סעודה אחת לחדר השינה כדי לקבוע את חדר השינה למקום האוכל, ויש שהחמירו עוד ליטול שני סעודות לחדר השינה כדי לקבועו למקום האוכל.

אולם החזו"א הוא דעת יחיד בזה, ורבים חולקים עליו וס"ל דבני ישיבה עיקר דירתם אינו בחדר האוכל אלא בחדר השינה, שהרי כשרוצה לקבל מבקריו, מקבלים בחדרו הפרטי ולא בחדר האוכל, וחדרו הוא המקום הפרטי הקבוע לו, ושם גם אפשר למוצאו, ועדיף מחדר אוכל שמיועד לכלל בני הישיבה, ולכן חדר השינה הוא עיקר דירתו. (וע"ע תשו"נ ח"ב סי' שמ"ב אות י"א).

ד

דיני ההדלקה

שמן זית שאינו מבושל

מצווה לכתחילה להדליק בשמן זית, והמהדרין מקפידים על "שמן זית כתיב בכבישה קרה" - שזהו שמן שאינו מבושל, ויש לדעת שבשוק מצוי הרבה "שמן זית זך טהור" אבל הוא מבושל, וכיון שנתבשל ונעשה שינוי בגופו, חסר בו ההידור שיהא דומה לשמן דמנורה, וכדי לקיים הידור זה יש להדליק דווקא בשמן זית בכבישה קרה שלא נתבשל. (ועיין תשובות והנהגות ח"ג סי' רי"ח).

זמן הברכות - לפני ההדלקה או לאחריה

בלילה הראשון מברך קודם ההדלקה ג' ברכות - להדליק נר חנוכה, שעשה ניסים, וברכת שהחיינו, ורק אח"כ מדליק, וכמו כל המצוות שמבירים קודם קיום המצווה, אמנם בשאר לילות יש נוהגים שקודם הדלקת נר ראשון מברך להדליק נר חנוכה, ואז מדליק נר אחד, ומברך ברכת שעשה ניסים לאחר הדלקת נר אחד וקודם הדלקת שאר נרות, [ומשום דברכת שעשה ניסים נתקנה על הראיה, ולכן צריך להדליק נר אחד קודם ברכת שעשה ניסים], וכן הוא מנהג המקובלים, אבל בשו"ע ורמ"א (סי' תרע"ו) משמע שגם בשאר לילות מברך את שני הברכות קודם המצווה, וכן הוא מנהג רוב העולם. (ועיין מועדים וזמנים ח"א סי' קמ"ז ותשובות והנהגות ח"א סי' של"ט).

לא להניח הגפרור עד גמר ההדלקה

קיי"ל ד"הדלקה עושה מצווה" (שו"ע או"ח סי' תרע"ה סעי' א'), וכתב הבה"ל (סי' תרע"ג סעי' ב') בשם תשובות מהר"י ברונא דלכן יש להיזהר שלא יסלק ידו מהפתילה עד שידלק את הרוב היוצא מן הפתילה, ומשום שאם יסלק ידו מיד כשנתפס האש בפתילה ותהא השלהבת עולה מעצמה ואוחזת ברוב הפתילה, נמצא שהוא עצמו לא הדליק את רוב הפתילה, ואין כאן מעשה הדלקה ידידיה, ואף שיתכן שאינו מעכב, אבל לכתחילה וודאי יש להיזהר שיחזיק את הגפרור אצל הנר עד שדולק יפה. (וע"ע תשובות והנהגות ח"ב סי' שמ"ח אות ח').

כבתה אינו זקוק לה

קיי"ל ד"כבתה אינו זקוק לה" (שו"ע או"ח תרע"ג סעי' ב'), והיינו שאף שהנר צריך להיות ראוי בשעת הדלקה לדלוק בכל זמן הדלקה,

⁷ ויש אומרים שמספיק מזונות, וי"א שצריך דווקא לקבוע סעודה על לחם. (מתשובת רבינו שליט"א לשואל אחר השיעור).

⁸ א.ה. וכן נוהג רבינו שליט"א.